

Rekefjord, 27.01.2024

Prof. Uł dr hab. Magdalena Mosionek-Schweda

Uniwersytet Łódzki

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny

Instytut Gospodarki Międzynarodowej

Katedra Finansów i Inwestycji Międzynarodowych

ul. POW 3/5, 90-255 Łódź

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pana mgr. Marcina Sienickiego

pt.: „*Analiza porównawcza absorpcji środków Unii Europejskiej przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości w województwach Polski wschodniej oraz zachodniej*”

napisanej pod kierunkiem naukowym Pani dr hab. Jolanta Zombirt prof. AFiB Vistula (promotor) oraz Pani dr hab. Marta Götz prof. AFiB Vistula (promotor pomocniczy)

1. Określenie trafności wyboru i oryginalności problemu badawczego podjętego w rozprawie

Rozprawa doktorska Pana mgr. Marcina Sienickiego jest studium teoretyczno-empirycznym, w którym Autor przedstawił wyniki przeprowadzonych badań dotyczących absorpcji funduszy europejskich przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości w Polsce z uwzględnieniem podziału kraju na regiony zachodnie i wschodnie. Problem naukowy zidentyfikowany przez Autora dotyczy „stopnia absorpcji funduszy Unii Europejskiej jako czynnika rozwoju polskiej przedsiębiorczości, różnic w absorpcji środków unijnych między województwami wschodnimi i zachodnimi kraju oraz oddziaływania funduszy strukturalnych na niwelowanie różnic w rozwoju przedsiębiorczości w Polsce wschodniej i zachodniej” (s. 9 rozprawy). Autor sformułował ten problem badawczy na podstawie luki badawczej zidentyfikowanej w oparciu o dokonany przegląd literatury. W rozdziale pierwszym Autor stwierdza: „Analizując literaturę przedmiotu w zakresie podstawowego obszaru badawczego

niniejszej dysertacji należy stwierdzić, że do tej pory brak jest kompleksowego opracowania naukowego zajmującego się dogłębnie tymi zagadnieniami”. Jednakże nie przedstawił w rozprawie wyników przeglądu literatury w tym obszarze, z tego względu trudno jednoznacznie ocenić, czy luka badawcza została prawidłowo zidentyfikowana (szerzej na ten temat piszę na stronie 16 niniejszej recenzji).

Nie ulega natomiast wątpliwości, że problematyka efektywnego i skutecznego wykorzystania funduszy otrzymywanych w ramach realizowanej przez Unię Europejską polityki spójności pozostaje aktualnym i ważnym problemem badawczym, wartym podejmowania. Polska od momentu przystąpienia do UE w maju 2004 roku stała się beneficjentem funduszy strukturalnych i innych unijnych środków pomocowych, których celem jest niwelowanie różnic rozwojowych pomiędzy regionami – na potrzeby polityki spójności i funduszy strukturalnych UE podzielona jest na 242 regiony na poziomie NUTS2 (według rewizji NUTS z 2021 roku, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/overview>). W momencie akcesji Polski do UE pięć regionów zaliczanych do Polski wschodniej było najsłabiej rozwiniętych w spośród wszystkich regionów UE (poziom rozwoju regionu mierzony jest wskaźnikiem PKB per capita w relacji do średniej tego wskaźnika dla UE). Dopiero w 2007 roku, wraz z akcesją Rumunii, regiony tego kraju wyprzedziły polskie regiony w niechlubnym rankingu najsłabiej rozwiniętych regionów państw członkowskich UE. Wraz z kolejnymi perspektywami finansowymi i okresami programowania regiony Polski wschodniej otrzymują realną szansę na nadrobienie zapóźnień rozwojowych, mając dostęp nie tylko do centralnych programów operacyjnych, lecz również specjalnie dla tych regionów wyodrębnionych dodatkowych środków pomocowych, do których dostępu nie mają pozostałe polskie regiony (Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej). Natomiast dostęp do funduszy pomocowych nie oznacza automatycznie wejścia na ścieżkę rozwoju, bowiem pojawia się kwestia zdolności do ich absorpcji, czyli efektywnego i skutecznego wykorzystania. A to z kolei jest uwarunkowane wieloma czynnikami. W swojej rozprawie doktorskiej Autor podjął próbę oceny absorpcji funduszy unijnych przez regiony w Polsce zachodniej i wschodniej, koncentrując się na funduszach przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości.

Problem badawczy określony w rozprawie należy uznać za istotny zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia. Z teoretycznego punktu widzenia – praca rozwija problematykę finansowych uwarunkowań rozwoju przedsiębiorczości oraz efektywności gospodarowania środkami publicznymi. Bez wątplenia problematyka pracy doktorskiej jest ważna również z praktycznego punktu widzenia. Wyniki przeprowadzonych badań mogłyby być wykorzystane przez instytucje wdrażające programy operacje i zarządzające funduszami pomocowymi.

W świetle powyższego oceniam podjęty w ramach recenzowanej rozprawy doktorskiej problem badawczy jako istotny i zasługujący na realizację w pracy naukowej będącej podstawą ubiegania się o stopień doktora nauk ekonomicznych.

2. Ocena poprawności i kompletności celów oraz hipotez badawczych

Cele rozprawy oraz hipoteza badawcza zostały przedstawione we Wstępie do pracy oraz w rozdziale 1 pt. „Metodologia badań własnych”. Autor przyjął za cel główny dysertacji „(...) porównanie absorpcji środków UE przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości w województwach Polski wschodniej i zachodniej” (s. 17 rozprawy). **Jest to cel jasno sprecyzowany, konkretny i wynikający z określonego przez Autora problemu badawczego.** W mojej opinii jednak bardziej adekwatnym sformułowaniem jest „ocena absorpcji środków UE”, bowiem takiej oceny Autor dokonał na podstawie przeprowadzanych badań, w tym analizy porównawczej. Po drugie, wyrażenie „Głównym celem niniejszej dysertacji – zdefiniowanym za S. Sudołem i E. Babbie – jest porównanie absorpcji środków UE (...)” brzmi nieco niefortunnie, może bowiem sugerować, że Autor rozprawy przyjął cel badawczy na podstawie celów/badań cytowanych autorów.

Poza celem główny, Pan magister sformułował siedem celów szczegółowych (s. 17):

- „1. Zidentyfikowanie głównych kierunków wydatkowania środków unijnych przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości;
2. Określenie przyczyn i konsekwencji zróżnicowanej absorpcji środków unijnych w województwach Polski wschodniej i zachodniej;

3. Określenie zmian, jakie zaszły w poziomie rozwoju przedsiębiorczości w poszczególnych województwach Polski wschodniej i zachodniej;
4. Identyfikacja wskaźników pomiaru efektywności zarządzania funduszami UE;
5. Określenie związków między tempem zachodzących procesów rozwojowych a zaabsorbowanymi środkami unijnymi.
6. Ustalenie, czy dzięki środkom unijnym doszło do zniwelowania różnic w rozwoju przedsiębiorczości między województwami wschodnimi i zachodnimi Polski.
7. Zidentyfikowanie wpływu absorpcji środków UE na rozwój regionów, czy wpływ ten ma takie samo znaczenie w regionach najszybciej i najwolniej rozwijających się”.

Cele te są powiązane z celem głównym i ich osiągnięcie przyczyni się do realizacji celu głównego dysertacji.

Ponadto Autor wskazał jeden cel praktyczny (s. 9), którym jest: „(...) sformułowanie rekomendacji pod adresem instytucji zajmujących się promowaniem przedsiębiorczości oraz podmiotów realizujących projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w obszarze rozwoju przedsiębiorczości.” Jest to cel dodatkowy rozprawy i ma charakter aplikacyjny. Zawsze pozytywnie oceniam uwzględnienie w rozprawach doktorskich celów aplikacyjnych, których realizacja wnosi do sfery praktycznej wnioski i rekomendacje mogące ulepszyć jej organizację i funkcjonowanie. **Niestety mimo wskazania przez Pana magistra celu aplikacyjnego rozprawy, nie odnalazłam w Jego pracy jasno sformułowanych rekomendacji dla instytucji promujących przedsiębiorczość oraz podmiotów realizujących projekty współfinansowane z funduszy europejskich.** Wydaje mi się również, że na podstawie przeprowadzonych analiz i otrzymanych wyników badań Pan magister mógł z powodzeniem sformułować rekomendacje dla instytucji zarządzających funduszami europejskimi w Polsce, niekoniecznie natomiast dla podmiotów zajmujących się promowaniem przedsiębiorczości.

W rozdziale 1 rozprawy Autor sformułował jedną hipotezę główną o treści: „Wyższa absorpcja funduszy Unii Europejskiej skutkuje wyższym poziomem przedsiębiorczości. Jednak różnice w tym zakresie między województwami Polski wschodniej i zachodniej wynikają z dotychczasowych opóźnień rozwojowych wschodniego regionu kraju, jakości zarządzania funduszami unijnymi w poszczególnych województwach, warunków otrzymania wsparcia

unijnego, nastawienia przedsiębiorstw do aktywności absorpcyjnej, do efektywnego wykorzystania otrzymanego wsparcia. Mimo podejmowanych działań w celu zniwelowania różnic w rozwoju przedsiębiorczości między częścią wschodnią a zachodnią kraju, zwłaszcza w postaci napływu funduszy strukturalnych i innych instrumentów, nie zahamowano pogłębiania się dysproporcji rozwojowych między regionami Polski.” Jednakże we Wstępie do rozprawy hipoteza ta jest nieco krótsza i brzmi: „Wyższa absorpcja funduszy Unii Europejskiej skutkuje wyższym poziomem przedsiębiorczości. Jednak różnice w tym zakresie między województwami Polski wschodniej i zachodniej wynikają z dotychczasowych opóźnień rozwojowych wschodniego regionu kraju, jakości zarządzania funduszami unijnymi w poszczególnych województwach, warunków otrzymania wsparcia unijnego, nastawienia przedsiębiorstw do aktywności absorpcyjnej, do efektywnego wykorzystania otrzymanego wsparcia”. Ze względu na te rozbieżności nie można zatem jednoznacznie ocenić, jak brzmi hipoteza główna (w treści hipotezy jest również literówka w wyrazie „między”, która wielokrotnie się w pracy powtarza). **W mojej opinii hipoteza główna nie została poprawnie sformułowana. Hipoteza powinna być stwierdzeniem związłym, konkretnym i jasno sprecyzowanym, możliwym do weryfikacji na podstawie przeprowadzonego procesu badawczego i otrzymanych wyników badań.** Przedstawiona przez Autora hipoteza badawcza brzmi jak twierdzenie, które zostało już potwierdzone oraz wskazuje wyjaśnienia zastanego stanu rzeczy. Ponadto Autor w próbie sformułowania jednej hipotezy odniósł się i do kwestii absorpcji funduszy europejskich, i do dysproporcji rozwojowych między regionami w Polsce. Właściwe jest zatem sformułowanie osobnych (dwóch, trzech) hipotez głównych dotyczących absorpcji funduszy europejskich oraz różnic w rozwoju polskich regionów, które dodatkowo mogłyby być powiązane z hipotezami pomocniczymi (szczegółowymi). Zwłaszcza, że Autor sformułował cele szczegółowe swojej rozprawy. W pracach naukowych przyjmuje się zasadę powiązania celów głównych i pomocniczych oraz hipotez głównych i pomocniczych. W recenzowanej dysertacji zasada ta nie została spełniona ze względu na brak hipotez pomocniczych, treść celu głównego i niefortunne sformułowanie hipotezy głównej. **Niestety nie mogę ocenić pozytywnie hipotezy badawczej, wprawdzie ma one w pewnym stopniu charakter naukowy, jednakże nie została sformułowana prawidłowo, w efekcie nie jest możliwa do weryfikacji.**

Oprócz celów i hipotezy, Autor sformułował również pytania badawcze – jedno główne pytanie badawcze oraz osiem pytań szczegółowych (s. 17-18). Mam pewne zastrzeżenia do tego fragmentu pracy. Po pierwsze, główne pytanie badawcze w zasadzie składa się z trzech odrębnych pytań, dlaczego zatem zostało przez Autora określone jako jedno, główne pytanie badawcze? Autor wskazuje: „W oparciu na podjętym problemie sformułowano następujące główne pytanie badawcze, obejmujące trzy zasadnicze aspekty:

- I. Czy i w jakim stopniu absorpcja funduszy Unii Europejskiej stanowi czynnik rozwoju polskiej przedsiębiorczości?
- II. Od czego zależały różnice w absorpcji środków unijnych?
- III. W jakim zakresie absorpcja funduszy Unii Europejskiej oddziałuje na zniwelowanie różnic w rozwoju przedsiębiorczości między województwami wschodnimi i zachodnimi kraju?”.

W mojej opinii są to trzy odrębne pytania badawcze. Pytania te Autor uszczegółowił poprzez opracowanie ośmiu pytań badawczych szczegółowych:

- „1. Jakie były główne kierunki wydatkowania środków unijnych przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości?
2. Na jakie bariery natrafiali przedsiębiorcy w pozyskiwaniu środków unijnych?
3. Jakie czynniki w głównej mierze decydowały o absorpcji środków UE i jej zróżnicowaniu (w podziale na województwa Polski wschodniej i zachodniej)?
4. W jaki sposób środki unijne kreowały powstawanie nowych przedsiębiorstw, nowych miejsc pracy i wpływały na ograniczanie bezrobocia w poszczególnych województwach?
5. W jaki stopniu środki unijne przeznaczone na rozwój przedsiębiorczości w Polsce wpłynęły na poziom PKB w poszczególnych województwach Polski wschodniej i zachodniej w latach 2004-2020?
6. Czy poszczególne województwa efektywnie zarządzały środkami unijnymi przeznaczonymi na rozwój przedsiębiorczości?
7. W jaki sposób polityka spójności oddziaływała na rozwój przedsiębiorczości w Polsce wschodniej i zachodniej? Jakie zmiany zaszły w tym obszarze w poszczególnych województwach?

8. Czy dzięki funduszom unijnym doszło do zniwelowania różnic w rozwoju przedsiębiorczości między województwami wschodnimi i zachodnimi kraju?”

Nie mam większych uwag do wskazanych pytań badawczych, natomiast w mojej opinii Autor mógł z nich zrezygnować i oprzeć logikę swoich badań na problemie badawczym oraz przemyślanych i ustrukturyzowanych celach i hipotezach badawczych. Ponadto w akapicie umieszczonym pod wymienionymi pytaniami badawczymi Autor stwierdza (s. 18): „Każdy z tych problemów ma charakter praktyczny, a przynajmniej część z nich także charakter poznawczy. Zatem najbardziej celowe jest rozwiązywanie ich w przytoczonej kolejności. Chodzi o rekomendację zmian dla wzrostu absorpcji środków, o ile potwierdzi się zależność.” W mojej opinii zdania te budzą sporo wątpliwości. Po pierwsze, Autor myli problem badawczy z pytaniem badawczym. Po drugie, wydaje mi się, że odpowiedzi otrzymane na zadane pytania mają charakter poznawczy, zatem niefortunne jest stwierdzenie, że „przynajmniej część z nich także charakter poznawczy”. Podobnie zdanie: „Zatem najbardziej celowe jest rozwiązywanie ich w przytoczonej kolejności” nie jest dobrze sformułowane. Pytań nie rozwiązujemy. Nie rozumiem również, czemu Autor stwierdza, że konieczne jest zachowanie „przytoczonej kolejności”. Odpowiedzi na poszczególne pytania nie są od siebie wzajemnie uzależnione, stąd ich kolejność może być zmieniona. Jeśli chodzi o ostatnie zdanie: „Chodzi o rekomendację zmian dla wzrostu absorpcji środków, o ile potwierdzi się zależność.”, jest ono dla mnie niezrozumiałe. Jakie rekomendacje, dla kogo i jaką zależność Autor ma na myśli?

Reasumując - mimo istotnych zastrzeżeń natury metodycznej stwierdzam, że problem badawczy i zamierzenia badawcze Autora zostały w miarę dobrze wyeksponowane. Podjęty problem badawczy wymagał od Pana magistra poznania różnych aspektów wiedzy teoretycznej, nie tylko z dziedziny ekonomii i finansów, ale także ze statystyki i ekonometrii. **Autor wykazał się dobrą znajomością literatury przedmiotu, zarówno krajowej, jak i zagranicznej, a także umiejętnością formułowania problemu badawczego i celów badawczych oraz nieco gorzej hipotez badawczych i powiązania ich z celami.**

3. Ocena formalnej strony rozprawy, wykorzystania źródeł literaturowych oraz empirycznych, a także sposobu prezentacji otrzymanych wyników badań

Recenzowana praca doktorska liczy łącznie 312 stron, w tym zasadniczy tekst obejmuje 262 strony. Opracowanie składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów merytorycznych, zakończenia, bibliografii, spisu tabel, spisu rysunków oraz aneksu zawierającego dwa kwestionariusze ankiety.

Rozprawa spełnia wymogi formalne stawiane pracom doktorskim. Napisana jest poprawnym i zrozumiałym językiem (uwagi dotyczące kwestii językowych zostały przedstawione poniżej w punkcie „Słabsze strony rozprawy”). **Tekst jest zrozumiały, przejrzysty i czytelny, co wskazuje na dobre opanowanie przez Pana magistra techniki pisania rozpraw doktorskich. Redakcyjna strona pracy jest staranna.** Autor w całej rozprawie konsekwentnie utrzymuje ten sam styl tworzenia przypisów oraz jednolitą formę prezentowania tabel i rysunków – praca zawiera 28 tabel oraz 60 rysunków. Wszystkie tabele i rysunki są starannie wykonane, a prezentowane w nich treści czytelne. Większość tabel (15) oraz rysunków (38) została zawarta w rozdziale 6, w którym Autor prezentuje wyniki przeprowadzonych badań. Forma graficzna jest w tym przypadku zdecydowanie właściwą formą prezentacji wyników analiz, zwiększając ich czytelność i ułatwiając czytelnikowi odbiór prezentowanych treści.

W rozprawie Autor wykorzystał obszerną i zróżnicowaną literaturę. Bibliografia rozprawy obejmuje publikacje książkowe (120 pozycji), artykuły naukowe publikowane w krajowych i zagranicznych czasopismach (131), źródła internetowe (18), akty prawne (12) oraz inne materiały i dokumenty (20). Rozważania Autora udokumentowane są 582 przypisami. Świadczy to o Jego dociekliwości badawczej oraz o dobrej znajomości literatury przedmiotu i innych źródeł adekwatnych do problematyki podjętej w dysertacji.

4. Ocena poprawności struktury rozprawy oraz ocena merytoryczna jej zawartości

Treść recenzowanej rozprawy doktorskiej jest zgodna z jej tytułem. Nawiązując do tytułu rozprawy, według mnie wyrażenie „analiza porównawcza” warto zastąpić słowem „ocena”. Wówczas tytuł prezentuje cel podjętych przez Autora działań badawczych. Podział treści zawartych w rozprawie na rozdziały oraz ich kolejność są prawidłowe, z jednym wyjątkiem. W

mojej opinii rozprawa doktorska nie powinna rozpoczynać się od rozdziału metodologicznego – rozdział 1. Metodyka badań własnych powinien być rozdziałem piątym i poprzedzać rozdział szósty prezentujący wyniki badań. Moja druga uwaga dotyczy podziału treści w dwóch rozdziałach (pierwszym i piątym) na podrozdziały i podpunkty. Tak złożony podział treści, w mojej opinii, powoduje niepotrzebne skomplikowanie struktury pracy i zmniejsza przejrzystość spisu treści. Zapewne zamierzeniem Autora było wydzielenie i uwypuklenie wybranych zagadnień prezentowanych w niektórych podrozdziałach, niemniej można to osiągnąć również poprzez np. pogrubienie czy podkreślenie kluczowych słów w danym akapicie bądź też dzięki zdaniom wprowadzającym do nowego wątku. **Obie moje uwagi nie wpływają jednak na pozytywną ocenę struktury pracy i uznanie, że Autor w sposób uzasadniony merytorycznie podzielił treść na rozdziały i podrozdziały.**

Recenzowana praca składa się z sześciu rozdziałów. W rozdziale pierwszym, zatytułowanym „Metodologia badań własnych”, Autor przedstawił uzasadnienie podjęcia tematu, założenia metodyczne, problem badawczy, cele i hipotezę badawczą oraz zastosowane metody i narzędzia badawcze. Jak wspomniałam powyżej, w mojej opinii rozdział ten nie powinien otwierać zasadniczej części rozprawy doktorskiej, lecz poprzedzać rozdział prezentujący wyniki badań własnych Autora. Zmiana kolejności tego rozdziału jest również uzasadniona tym, że w dużym zakresie powiela on treści prezentowane we Wstępie do pracy, w efekcie na początku lektury rozprawy dwukrotnie czytamy te same treści. Natomiast zdecydowanie warto byłoby zawrzeć te treści ponownie przed rozdziałem empirycznym, z którym te treści są ściśle powiązane. Ponadto tytuł podrozdziału 1.2 Przegląd literatury przedmiotu wprowadza w błąd, ponieważ sugeruje, że w tym podrozdziale Autor przedstawił wyniki przeprowadzonych studiów literaturowych, podczas gdy zawiera on informacje o rodzajach źródeł wykorzystanych przez Autora na potrzeby opracowania dysertacji. Uwagi dotyczące treści merytorycznych zawartych w tym rozdziale zostały przedstawione powyżej w punkcie 1 i 2 (w zakresie problemu badawczego, celów, hipotez, itd.) oraz poniżej w punkcie 5 (w zakresie zastosowanych metod badawczych).

Rozdział drugi, pt.: „Przedsiębiorczość i jej wpływ na rozwój regionalny w ujęciu teoretycznym” ma charakter teoretyczny. Na podstawie przeglądu literatury, Autor przedstawił

genezę i ewolucję pojęcia przedsiębiorczości oraz przedsiębiorcy, omówił rodzaje i czynniki oraz bariery rozwoju przedsiębiorczości. Wykazał powiązania między przedsiębiorczością a rozwojem regionalnym. Mam drobną uwagę do tytułu podrozdziału 2.7 Modele wspierania rozwoju przedsiębiorczości, nie odzwierciedla on bowiem prezentowanych w nim treści. Autor przedstawia w nim raczej narzędzia/instrumenty wsparcia, nie modele. Niemniej jednak rozdział ten oceniam pozytywnie. Treść tego rozdziału potwierdza umiejętność przeprowadzania przeglądu literatury przez Autora oraz dużej znajomości różnorodnych źródeł z zakresu prezentowanych zagadnień.

W rozdziale trzecim rozprawy, pt.: „Polityka spójności Unii Europejskiej”, Pan magister przedstawił teoretyczne ramy polityki spójności realizowanej w ramach Unii Europejskiej rozpoczynając swoje rozważania od wyjaśnienia pojęcia „spójność”, prezentując następnie genezę polityki spójności w UE, jej podstawy prawne, instytucjonalne, obszary i instrumenty. W rozdziale tym Autor kolejny raz wykazał się dobrą znajomością literatury przedmiotu oraz innych źródeł (raportów, dokumentów prawnych). Mimo pozytywnej oceny tego rozdziału, mam kilka uwag krytycznych. Na stronie 84 Autor stwierdza: „Jednym z głównych wyzwań dla polityki spójności UE jest to, że po wielu latach wdrażania tej polityki, dowody na jej skuteczność nie są jednoznaczne. Badania akademickie i analizy ewaluacyjne przyniosły bardzo różne wnioski na temat wyników interwencji w ramach funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności”. W przypisie do tego fragmentu cytuje artykuł naukowy prezentujący wyniki badań obejmujących lata 1989-2012 (J. Bachtler, I. Begg, D. Charles, L. Polverari, The long-term effectiveness of EU Cohesion Policy Assessing the achievements of the ERDF, 1989–2012). Zabrakło tu zatem przeglądu literatury w zakresie badań nad skutecznością i efektywnością polityki spójności, bowiem jedna pozycja literatury prezentująca wyniki analiz sprzed 12 lat nie może być potwierdzeniem tak sformułowanego powyższego stwierdzenia Autora. Ponadto na stronie 97 Autor stwierdza: „Z badań wynika, iż skuteczność unijnej polityki spójności wzrasta z biegiem czasu i jest coraz większa w kolejnych perspektywach finansowych. Zatem europejskie fundusze strukturalne będące instrumentami polityki spójności pozytywnie przyczyniły się do generowania wzrostu gospodarczego w regionach i krajach opóźnionych w rozwoju.” Zdanie to nie jest zatem spójne z przytoczonym wcześniej stwierdzeniem. Z tego względu konieczne wydaje się

zaprezentowanie w tym miejscu wyników przeglądu różnorodnych badań z obszaru skuteczności polityki spójności i jej instrumentów.

W rozdziale tym są też pewne niespójności dotyczące aktów prawnych Unii Europejskiej. Autor stwierdza np.: „Polityka spójności jest mocno zakorzeniona w pierwszym traktacie, który stanowi źródło integracji europejskiej, tj. Traktacie Rzymskim z 1957 r. ustanawiającym Europejską Wspólnotę Gospodarczą i Europejską Wspólnotę Energii Atomowej” (s. 78). W 1957 roku podpisane zostały dwa traktaty, odrębnie dla każdej ze Wspólnot. W kolejnym akapicie Autor wskazuje, że „W 1958 roku na mocy Traktatów Rzymskich został utworzony Europejski Fundusz Społeczny (EFS)”. Tu pojawia się liczba mnoga, chociaż EFS powstał na mocy traktatu ustanawiającego EWG. Kilka stron dalej Autor pisze: „W 2004 roku został podpisany Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy, na mocy którego wprowadzono spójność terytorialną. W traktacie sprecyzowano typy regionów najbardziej potrzebujących. Głównym priorytetem Agendy Lizbońskiej była poprawa konkurencyjności UE, podniesienie standardów życia, polepszenie jakości rynku pracy i poprawa jakości środowiska naturalnego.” Znalazła się w tym fragmencie duża nieścisłość, ponieważ Traktat ustanawiający Konstytucję został podpisany w Rzymie w 2004 roku, ale nigdy nie wszedł do unijnego porządku prawnego, ponieważ nie został ratyfikowany przez wszystkie państwa członkowskie (został odrzucony przez Francję i Holandię w 2005 roku). Oznacza to, że ten dokument nie jest wiążący i nie mógł wprowadzić spójności terytorialnej. Dokument ten nie jest tożsamy z Agendą Lizbońską – co sugeruje treść przytoczonego akapitu. Pod tym pojęciem należy zapewne rozumieć Traktat z Lizbony z 2007 roku.

Rozdział czwarty, pt.: „Środki polityki spójności na rozwój przedsiębiorczości w Polsce w latach 2004-2020” ma charakter poznawczy, a główną metodą badawczą wykorzystaną przez Autora jest analiza opisowa z obszernym wykorzystaniem informacji zaczerpniętych z literatury przedmiotu. W rozdziale tym przedstawione zostały programy operacyjne realizowane w Polsce oraz alokowane w ich ramach fundusze w trzech kolejnych perspektywach finansowych, tj. lata 2004-2006, 2007-2013, 2014-2020 oraz 2021-2027. Mnogość programów, funduszy, ich celów i zasad funkcjonowania może powodować pewne problemy ze zrozumieniem tych zagadnień. **Pozytywnie zatem należy ocenić jasność i przejrzystość prezentacji dokonanej przez Pana**

magistra, a także rzetelność prezentowanych informacji. Moja jedyna uwaga dotyczy jednak wykorzystanych źródeł, bowiem Autor nie sięgnął do źródeł pierwotnych, jakimi są dokumenty programowe dla poszczególnych funduszy i programów operacyjnych, lecz korzystał ze źródeł wtórnych (artykuły w czasopismach naukowych, w dziennikach, strony internetowe). Słabszą częścią tego rozdziału jest również podrozdział 4.3 Zarządzanie funduszami unijnymi, w którym zabrakło jasnego opisu struktury i organizacji instytucji odpowiedzialnych za zarządzanie funduszami unijnymi na różnych poziomach. Na pozytywną ocenę zasługuje natomiast ostatni podrozdział tego rozdziału (4.3 Efekty polityki spójności w latach 2004-2020), w którym Autor przedstawił wymierne efekty polityki spójności oraz funduszy strukturalnych w Polsce. Ta część pracy potwierdza rzetelność i dociekliwość badawczą Autora.

Rozdział piąty, pt.: „Wpływ funduszy unijnych na rozwój przedsiębiorczości w Polsce Wschodniej i Zachodniej”, jest rozdziałem empirycznym, w którym Autor przedstawił zagadnienia dotyczące absorpcji funduszy unijnych oraz rozwoju przedsiębiorczości w Polsce uwzględniając podział kraju na regiony wschodnie i zachodnie. **W rozdziale tym Autor wykazał się dociekliwością badawczą i bardzo dobrą znajomością prezentowanych zagadnień. Mimo ogromu danych zawartych w tym rozdziale, jest on czytelny, zrozumiały i uporządkowany.** Rozdział ten oceniam bardzo pozytywnie, niemniej mam kilka drobnych uwag. W podrozdziale 5.2 Analiza ilościowa i jakościowa rozwoju przedsiębiorczości w Polsce, w pierwszym akapicie Autor stwierdza: „Dostęp do funduszy Unii Europejskiej jest ważnym źródłem finansowania mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Środki te traktuje się za bardziej bezpieczne i tańsze niż inne źródła finansowania”. Jest to bardzo ogólne stwierdzenie, z którym nie mogę się zgodzić. Proces pozyskania funduszy UE, a następnie ich rozliczenie, raportowanie, itd. ze względu na duży poziom biurokratyzacji i sformalizowania dla wielu przedsiębiorców i przedsiębiorstw stanowią dużą barierę i wiąże się ze znacznymi kosztami – związanymi choćby z koniecznością zatrudnienia osób czy firm specjalizujących się w pozyskiwaniu i rozliczaniu funduszy europejskich oraz nakładem czasu wymaganym do przygotowania często dość skomplikowanej dokumentacji aplikacyjnej, a następnie wniosków o płatność, itd. Z tego względu wielu przedsiębiorców rezygnuje z ubiegania się o dofinansowanie z UE wybierając finansowanie kredytem bankowym. Nie wiem również, co Autor miał na myśli oceniając, że środki z UE są

bezpieczniejsze. Beneficjent środków UE zobligowany jest do realizacji projektu zgodnie z harmonogramem przedstawionym do umowy o dofinansowania, a częściowe czy całkowite niepowodzenie w realizacji projektu współfinansowanego ze środków UE skutkuje koniecznością zwrotu otrzymanych dotacji. Moja uwaga dotyczy również pewnych sprzecznych opinii wyrażanych przez Autora. Na przykład na stronie 193 Autor stwierdza: „Mimo, iż lokalne gospodarki województw wschodnich rozwijają się i z roku na rok rosną coraz bardziej, jednak zamożniejsze regiony rosną równie szybko, a czasami nawet szybciej. W efekcie nie zmniejsza się dystans rozwojowy między regionami. Pozytywny aspekt stanowi jedynie to, że nie rośnie przynajmniej wewnętrzne rozwarstwienie Polski”. Z kolei na stronie 197 Autor kończy rozdział słowami: „Niestety, napływ funduszy strukturalnych i innych instrumentów nie był w stanie zahamować pogłębiania się różnic między regionami w Polsce”. Jeśli zatem regiony Polski zachodniej rozwijają się szybciej niż regiony Polski wschodniej, to wewnętrzne rozwarstwienie jednak się pogłębia.

Ostatni rozdział, pt.: „Wyniki badań własnych”, ma najważniejsze znaczenie z punktu widzenia celu pracy. Rozdział ten prezentuje wyniki badań empirycznych Autora dotyczących oceny absorpcji funduszy unijnych przeznaczonych dla przedsiębiorców z uwzględnieniem podziału Polski na część wschodnią i zachodnią. Autor przeprowadził dwa badania ankietowe – jedno w urzędach marszałkowskich, drugie wśród przedsiębiorców – oraz dokonał modelowania ekonometrycznego. W mojej opinii Autor zbyt zwięźle i niejasno przedstawił warsztat metodyczny swoich badań, i pominął kluczowe informacje. Moje największe zastrzeżenia budzi badanie ankietowe Autora. Kwestionariusze ankiet zostały wysłane do zaledwie 60 przedsiębiorstw i otrzymano zwrot od 20 przedsiębiorców z pięciu województw zaliczanych do Polski wschodniej i 20 zlokalizowanych w 11 województwach zaliczanych do Polski zachodniej. Biorąc pod uwagę, że w Polsce działa ponad 2 mln przedsiębiorstw (Autor sam przytacza dokładne statystyki na s. 157), wybór do badania próby liczącej zaledwie 60 podmiotów jest niewystarczający i zdecydowanie nie można na podstawie takiego badania wyciągać wniosków, które mogłyby być uogólnione na większą próbę, nie mówiąc już o całej populacji. Poza zdecydowanie za małą próbą badawczą, chcę również zauważyć, że brakuje wyjaśnienia, w jaki sposób Autor wytypował podmioty do badania, czy był to dobór celowy czy losowy? Brak

informacji o rodzaju badania ankietowego (ankieta internetowa, pocztowa, itd.). Podobnie z drugim badaniem ankietowym, skierowanym do pracowników urzędu marszałkowskiego. Zabrakło zarówno w treści rozdziału pierwszego, jak i rozdziału szóstego informacji charakteryzujących próbę badawczą, ile osób zostało wytypowanych do badania, w jaki sposób dokonano doboru próby, ile osób wzięło ostatecznie udział w badaniu (jedynie dopiero na stronie 199 znajduje się zdanie wskazujące na to, że w badaniu wzięło udział 16 osób: „Nikt z 16 badanych nie wymienił dużych przedsiębiorstw(...).”). Ponadto, prezentując wyniki badań Autor stosuje wartości procentowe (np. 50% badanych). Przy tak małych próbach badawczych nie należy podawać danych w wartościach względnych lecz bezwzględnych. Autor na podstawie próby liczącej 16 respondentów stwierdza np., że „Zdaniem 97,3% badanych (...)” lub „Taką odpowiedź otrzymano od 68,7% respondentów”. Z kolei analizując wyniki badań z próby liczącej 40 podmiotów, Autor używa kilkakrotnie niefortunnego wyrażenia „co dziesiąty respondent”. W przypadku obydwu badań ankietowych w prezentacji wyników należało podawać wyniki wyrażone w liczba bezwzględnych. Mam również zastrzeżenia do kwestionariuszy ankiet, które Autor wykorzystał w swoich badaniach (są one zamieszczone na końcu pracy w aneksie). Niektóre pytania i propozycje odpowiedzi są niejednoznaczne i mogą być trudne w zrozumieniu przez ankietowanych. Co zresztą przyznał Autor na s. 198: „Niektórzy mieli problem z rozumieniem pojęcia „wykorzystane” (czy chodzi o środki dopiero przypisane do projektów, czy też dotyczące już sfinansowanych przedsięwzięć)”.

Ponadto w przypadku kwestionariusza ankiet dla marszałków województw, zaskoczeniem jest dla mnie, że kwestionariusz był kierowany właśnie do osób na tym stanowisku. Odpowiedzi na pytanie zwarte w tym kwestionariuszu mogły bowiem być udzielone przez osoby na co dzień zajmujące się wdrażaniem, rozliczaniem funduszy unijnych i kontrolowaniem realizacji programów operacyjnych. Jeśli chodzi o treść kwestionariusza:

- W pytaniu 3. Jakie czynniki według Pana/Pani warunkują absorpcję środków unijnych przez przedsiębiorstwa?, odpowiedzi „sytuacja na rynku”, „sprawność funkcjonowania systemu informacyjnego” oraz „sprawność instytucjonalna” są niejednoznaczne. Czemu w opcjach odpowiedzi znajduje się „umiejętność przygotowania przez pracowników samorządowych wniosków o dotacje unijne” skoro pytanie dotyczy dotacji dla przedsiębiorców?

- Pytanie 4. Jakie bariery według Pana/Pani ograniczają absorpcję środków unijnych przez przedsiębiorstwa? – opcja odpowiedzi: makroekonomiczne (niekorzystna sytuacja na rynkach światowych, niskie tempo wzrostu gospodarczego) – jeśli Autor chciał uszczegółwić proponowane opcje odpowiedzi, to dla barier makroekonomicznych warto było dodać więcej przykładów i dotyczących rynku krajowego (bezrobocie, inflacja).
- Kwestionariusz jest dość obszerny, co mogło zniechęcić respondentów do udzielenia odpowiedzi. W mojej opinii można go uprościć i skrócić bez ryzyka braku pozyskania niezbędnych informacji.

Moje uwagi do kwestionariusza ankiety skierowanego do przedsiębiorców są następujące:

- Pytanie 1. Czy aplikował Pan/Pani kiedykolwiek o środki unijne na założenie bądź wsparcie prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej? – biorąc pod uwagę, że Autor przesłał kwestionariusz do zaledwie 60 ankietowanych, to można zakładać, że wytypował do badania podmioty, które korzystały ze wsparcia ze środków UE (niemniej jak wspomniałam powyżej, Autor nie przedstawił szczegółów dotyczących doboru próby do badania). Z tego względu pytanie to nie jest właściwe. Ponadto jeśli przedsiębiorca odpowiedziałby na to pytanie negatywnie, to wówczas nie mógłby udzielić odpowiedzi na kilka dalszych pytań w kwestionariuszu (pytania 4-14).
- Pytanie 2. Czy posiadał Pan/Pani wystarczające możliwości skorzystania z nich? – treść pytania jest niejednoznaczna. Co Autor rozumie pod pojęciem „wystarczające możliwości”?
- Pytanie 4. Z jakich programów unijnych otrzymał Pan/Pani wsparcie finansowe? – pytanie ma charakter otwarty, co mogło sprawić problem niektórym respondentom. Lepszym rozwiązaniem byłoby wskazanie nazw programów z opcją do wyboru dla respondenta.
- Pytania 15-20 – to są pytania dotyczące opinii przedsiębiorców, którzy niekoniecznie posiadają wiedzę, by móc się na takie tematy wypowiadać. W przeciwieństwie do pracowników urzędów marszałkowskich, przedsiębiorcy niekoniecznie interesują się lub mają dostęp do danych, na podstawie których mogą ocenić wpływ funduszy europejskich na rozwój społeczno-gospodarczy, konkurencyjność, poziom dobrobytu itd. Udzielone zatem przez nich odpowiedzi na te pytania mają charakter mocno subiektywny i powinny być traktowane przez Autora z dużą ostrożnością przy formułowaniu wniosków.

- W metryczce znajdują się zarówno pytania o liczbę zatrudnianych pracowników, jak i o rozmiar przedsiębiorstwa. W mojej opinii, wystarczające jest pytanie o liczbę zatrudnianych pracowników (pełne etaty), co pozwoli określić rozmiar przedsiębiorstwa. Ponownie, niekończenie każdy przedsiębiorca zna kryteria podziału przedsiębiorstw na mikro, małe, średnie i duże.
- Ostatnie pytanie w metryczce: „Czy posiada Pan/Pani doświadczenie w pozyskiwaniu środków unijnych od strony beneficjenta sektora prywatnego?” jest dla mnie niezrozumiałe. Pytanie to pojawia się również w kwestionariuszy ankiety dla pracowników urzędu marszałkowskiego i w tym przypadku rozumiem je jako pytanie o to, czy respondent ma również doświadczenie w aplikowaniu o dofinansowanie unijne. Natomiast nie rozumiem znaczenia tego pytania w kwestionariuszu dla przedsiębiorców.

Moje pozostałe spostrzeżenia dotyczące prezentacji wyników badań ankietowych Autora są następujące:

- Zastosowanie form graficznych (tabel oraz rysunków) do prezentacji wyników badań oceniam bardzo pozytywnie. Ułatwia to bowiem odbiór i zrozumienie prezentowanych treści.
- Tabela 6.3, Tabela 6.6 oraz Tabela 6.7 Stopień utrudniania przedsiębiorcom wykorzystania środków z funduszy(...) – wyrażenie „stopień utrudnienia” brzmi nieco niefortunnie, jakby dostęp do funduszy unijnych był celowo utrudniany.
- Rysunki 6.4, 6.6, 6.22-6.23 – w treści opcji odpowiedzi są niepełne (warto zrobić te rysunki większe, by były bardziej czytelne i zmieściły się wszystkie treści).

Na potrzeby dysertacji Autor zastosował również analizę ilościową, w tym modelowanie ekonometryczne. Oceniam tę część pracy pozytywnie, choć również mam kilka spostrzeżeń i uwag. Charakterystyka wykorzystanych metod została przedstawiona w rozdziale pierwszym, w rozdziale szóstym Autor przedstawił głównie otrzymane wyniki badań. Zabrakło mi wyjaśnienia selekcji zmiennych do modelu, Autor jedynie wskazuje, jakie wskaźniki wybrał, ale bez uzasadnienia wyboru. Ponadto wskaźniki analizowane są dla okresu 2004-2020 z wyjątkiem wskaźnika nowe misja pracy, dla którego przyjęto do analizy jedynie 2020 rok – ponownie bez wyjaśnienia takiej decyzji. Dla wybranych zmiennych Autor przedstawiał wyniki dla tzw.

”optymalnego modelu”. Nie wiadomo jednak co oznacza, że model jest optymalny i jakie były inne, „nieoptymalne” modele.

Wnioski z przeprowadzonych analiz stanowią zakończenie rozdziału szóstego. W tej części pracy Autor zebrał i usystematyzował otrzymane wyniki oraz opracował wnioski z nich płynące.

W Zakończeniu pracy Autor usystematyzował wnioski płynące z przeprowadzonych badań empirycznych, a także odniósł się do celu głównego dysertacji i dokonał weryfikacji postawionej we Wstępie hipotezy badawczej (Autor niefortunnie stwierdził, iż „Badania potwierdziły słuszność głównej hipotezy badawczej”). Niestety Zakończenie powieliła w dużej mierze treści z rozdziałów piątego oraz szóstego, natomiast nie odnosi się jasno do postawionych w pracy pytań badawczych oraz celów szczegółowych. W pracy niestety zabrakło rekomendacji, który miały zostać sformułowane i określone zostały jako cel praktyczny dysertacji (s. 17). Autor wskazuje na liczne bariery i utrudnienia w dostępie do funduszy unijnych, natomiast nie formułuje żadnych jawnych rekomendacji dla instytucji promujących przedsiębiorczość czy podmiotów realizujących projekty współfinansowane ze środków unijnych. W mojej opinii na podstawie otrzymanych wyników możliwe jest także sformułowanie rekomendacji dla instytucji wdrażających programy operacyjne. Ostatni akapit Zakończenia zawiera jedynie stwierdzenie Autora „Wyniki przeprowadzonego badania mogą dostarczyć istotnych informacji oraz wartościowych wniosków dla decydentów politycznych, instytucji publicznych oraz przedsiębiorców, mogących przyczynić się do poprawy procesu absorpcji środków unijnych oraz skutecznego wspierania rozwoju przedsiębiorczości zarówno w Polsce wschodniej, jak też zachodniej. Mogą być również pomocne w identyfikacji obszarów, w których konieczne jest wprowadzenie działań usprawniających.” Szkoda, że Autor takowych rekomendacji nie opracował.

Kończąc ocenę merytorycznej zawartości dysertacji, chciałabym wyrazić jeszcze jedno spostrzeżenie. **W mojej opinii w treści dysertacji zabrakło rzetelnego przeglądu literatury w zakresie badań nad absorpcją funduszy europejskich w Polsce oraz w innych krajach członkowskich Unii Europejskiej.** W literaturze przedmiotu odnajdujemy liczne publikacje poświęcone tym zagadnieniom – fraza „absorpcja funduszy” zwraca ponad 7 tys. wyników w

Google Scholar, w języku angielskim otrzymujemy ponad 200 tys. wyników. Wyrażenie „absorpcja funduszy UE i przedsiębiorczość” w Google Scholar prezentuje ponad 3 tys. publikacji. Oznacza to, że podejmowany przez Pana magistra temat jest powszechnie podejmowany w literaturze krajowej oraz zagranicznej, zatem tym bardziej wymagana jest analiza wcześniejszych publikacji, by móc rzetelnie i wiarygodnie wskazać lukę badawczą, którą badania przeprowadzone przez Pana magistra miały wypełnić.

Podsumowując, stwierdzam, że struktura rozprawy doktorskiej jest raczej prawidłowa. Układ na poziomie rozdziałów oceniam jako przemyślany. Mam pewne zastrzeżenia do treści zawartych w poszczególnych rozdziałach, niemniej moja ostateczna ocena z punktu widzenia kryterium układu i konstrukcji pracy jest pozytywna.

5. Ocena stopnia zaawansowania zwartej w rozprawie wiedzy teoretycznej z dziedziny nauk ekonomicznych oraz znajomości metodologii badań naukowych

Prezentowane w pracy rozważania i analizy mają charakter naukowy. Zagadnienia teoretyczne na temat przedsiębiorczości oraz absorpcji funduszy pomocowych prezentowane w recenzowanej pracy doktorskiej świadczą o dojrzałości naukowej Autora oraz o dużej wiedzy z dziedziny nauk ekonomicznych. Wnioski zawarte w dysertacji logicznie wynikają z przyjętych założeń i przeprowadzonych badań empirycznych. **Jako zaletę rozprawy uznaję umiejętność syntetycznego przekazu wiedzy.**

Wyniki badań przeprowadzonych przez Autora dotyczących efektywności i skuteczności wykorzystania funduszy unijnych przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości w Polsce wschodniej i zachodniej w pewnym stopniu przyczyniły się do poszerzenia dotychczasowego stanu wiedzy w obszarze gospodarowania funduszami publicznymi. Niestety niewielka próba badawcza wykorzystana do przeprowadzenia badań ankietowych nie umożliwia uogólniania wniosków na populację.

Doktorant wykazał się dobrym opanowaniem warsztatu badawczego, w tym umiejętnością zastosowania formalnych narzędzi i metod weryfikacji przyjętych hipotez badawczych.

6. Słabsze strony rozprawy

Oceniając pozytywnie całość rozprawy, chciałabym sformułować kilka uwag o charakterze krytycznym:

1. Opisane powyżej uchybienia w zakresie metodologii przeprowadzonych badań.
2. Pewne uchybienia natury metodycznej rozprawy, takie jak: brak spójności celów i hipotez, błędy w formułowaniu hipotezy i pytań badawczych, brak realizacji celu dodatkowego.
3. Brak rzetelnego przeglądu literatury w obszarze problematyki badawczej podjętej przez Autora. W efekcie trudno jednoznacznie ocenić, czy Autor prawidłowo zidentyfikował lukę badawczą.
4. Błędy językowe, które pojawiają się na niektórych stronach: stylistyczne (częste powtarzanie tych samych wyrazów w bliskim sąsiedztwie, używanie kolokwializmów np.: „Program Rozwój Polski Wschodniej wystartował”, w rozdziale 6. bardzo często pojawia się wyrażenie „postanowiono się dowiedzieć”), drobne błędy interpunkcyjne, literówki (również w hipotezie badawczej), błędy ortograficzne – w tym w wyrazie kluczowym dla recenzowanej rozprawy doktorskiej – w kilku miejscach Autor pisze „absorbca”: s. 15 w ostatnim akapicie podrozdziału 1.1, s. 16, w przedmiocie badań, s. 17, w siódmym celu szczegółowym, s. 40 w ostatnim akapicie podrozdziału 2.4, s. 52 w ostatnim akapicie podrozdziału 2.5, s. 60 w przypisie 204, s. 272 w Bibliografii w tytule pozycji 63. Taki błąd nie powinien mieć miejsca w rozprawie doktorskiej, która dotyczy absorpcji funduszy i to słowo znajduje się w jej tytule.
5. Autor używa specjalistycznych wyrażeń bez ich wyjaśnienia w tekście głównym lub w przypisach (np. s.130 – perowskity, s. 147 – Autor powołuje się na współczynniki Giniego, bez omówienia czym jest ten wskaźnik, w jaki sposób jest obliczany).
6. Autor czasami nie precyzuje czasu: np. s. 143 „od roku 2004 do chwili obecnej”. Co oznacza „chwila obecna”? Jest to bardzo nieprecyzyjne określenie i należałoby podać np. rok, który Autor ma na myśli.

7. Konkluzja

Wskazane słabsze strony dysertacji nie umniejszają jej walorów przedstawionych powyżej w recenzji. Rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a Autor w

oparciu o dostępne źródła, rozpoznał i wzbogacił zastany stan wiedzy na temat efektywności i skuteczności wykorzystania funduszy pomocowych w Polsce. Wykazał się dobrym warsztatem badawczym i wiedzą teoretyczną z dyscypliny naukowej ekonomia i finanse, jak również dobrą umiejętnością prowadzenia badań empirycznych. **W mojej ocenie posiada predyspozycje do prowadzenia samodzielnej pracy badawczej.**

W świetle powyższego stwierdzam, że rozprawa doktorska Pana mgr. Marcina Sienickiego pt. „Analiza porównawcza absorpcji środków Unii Europejskiej przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości w województwach Polski wschodniej oraz zachodniej” spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w obowiązujących przepisach zgodnie z treścią art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz. U. z 2023 r., poz. 742, 1088, 1234, 1672, 1872, 2005). Na tej podstawie występuję do Rady Naukowej Dyscypliny Ekonomia i Finanse Akademii Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie o przyjęcie jej jako pracy doktorskiej z dziedziny nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz dopuszczenie Pana Marcina Sienickiego do publicznej obrony przedłożonej rozprawy.

prof. UŁ obr. meł. Magdalene Mosionek-Schwede